

Om demokratin

Kölden biter i kinden. Samtidigt är den vederkvickande. Den iskalla luften ruskar om trötta tankar, får dem att ta ett skutt framåt och plötsligt se skymten av något man kanske tidigare missat.

Motsvarande effekt hade ett seminarium som arrangerades på Hanaholmens kulturcentrum förra tisdagen med anledning av att Norge detta år firar 200-årsjubileet av sin för tiden mycket progressiva grundlag från 1814. Den övergripande frågan var hur denna ”grunnlov” påverkade demokratin utveckling i de övriga nordiska länderna.

Norrmännen stiftade lagen i all hast när deras sex fylken hade övergått från danskt till svenskt överstyre. Men trots att allting skedde i ilfart innehöll den två element som kom att bli mycket viktiga för landets politiska utveckling.

För det första ersattes ståndsrepresentationen med ett Storting som valdes genom betydligt utvidgad rösträtt. Och för det andra begränsades den svenska monarkens beslutsrätt i Norge, vilket väsentligen skulle underlätta den norsk-svenska unionens upplösning 1905.

”Grunnloven” har lyfts fram som inledningen på rösträttens och demokratin seger i Norden. Men som seminariets nordiska forskare poängterade var det snarast den nationella självbestämmanderätten och principen för den politiska representationen som fram till 1900-talet väckte intresse i de övriga nordiska länderna.

I Finland förhindrade presscensuren en öppen debatt om saken fram till 1890-talet och då fäste man främst uppmärksamhet vid hur lagen skyddade Norges autonomi. I Sverige granskade man i första hand effekterna av en odelad folkförsamling, som enligt många försköt den reella makten från ständerna till ämbetsmännen.

Intressant nog präglas diskussionen om dagens EU av liknande prioriteringar och gruppintressen. Många betecknar EU:s överstatliga organ som ett hot mot demokratin och vill råda bot på detta genom att ytterligare minska på EU-parlamentets tämligen obefintliga makt.

Hur detta skulle minska det ”demokratiska underskottet” i skötseln av unionens gemensamma angelägenheter är svårt att begripa. Vill man uppriktigt öka den demokratiska insynen och styrningen av unionen vore ju det tvärtom motiverat att låta det folkvalda EU-parlamentet axla ett reellt ansvar för unionens ekonomi och säkerhet.

Och hur sker det? Genom att överföra en större del av medlemsstaternas beslutsrätt i skattefrågor till EU-parlamentet. Samtidigt skulle EU-kommissionen på riktigt bli unionens gemensamma regering och inte längre huka för de nationella regeringarna och deras själviska intressen. Medlemsländerna skulle bli delstater och deras interna angelägenheter skulle skötas av nationella regeringar och parlament, som skulle väljas i samband med EU-valet.

Det är självklart naivt att tro att dylika reformer kommer att ske inom de närmaste 10–20 åren. Men visst vore det uppiggande om våra EU-kandidater vågade säga sin ärliga åsikt om saken.

Henrik Meinander, HBL 26.1.2014